

Писаренко Г.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права*

РОЗУМНИЙ СТРОК В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Надзвичайно важливу роль в адміністративному процесі відіграють процесуальні строки, які перешкоджають безпідставному затягуванню розгляду та вирішенню адміністративної справи, здійсненню адміністративного правосуддя, швидкому поновленню порушених прав, свобод та інтересів. Вивчаючи це питання надзвичайно цікавим є поняття «розумного строку». Якщо проаналізувати українське процесуальне законодавство, термін «розумний строк», окрім адміністративного процесу, зустрічається не так вже й часто. Так, для порівняння: якщо у Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) він зустрічається 8 разів, то в Цивільному процесуальному кодексі України – 2 рази, а у Господарському процесуальному кодексі України та в Кримінальному процесуальному кодексі України – жодного разу.

КАС України у ст. 3 використовує таке визначення: «розумний строк – найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невиправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах».

КАС України передбачає також застосування розумного строку безпосередньо: а) при підготовці справи до судового розгляду, б) під час попереднього судового засідання,

в) при розгляді адміністративної справи у процесі судового засідання (адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження у справі, якщо інше не встановлено КАС України (ч. 1 ст. 122); г) під час провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів (адміністративна справа щодо оскарження нормативно-правових актів вирішується протягом розумного строку, але не пізніше одного місяця після відкриття провадження у справі (ч. 7 ст. 171).

Термін «розумний строк» вперше застосовується у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст.6). І хоча у зазначеній Конвенції, Європейській соціальній хартії, Хартії основних прав Європейського Союзу, інших документах Ради Європи, Європейського Союзу, ОБСЄ є важливі для внутрішньодержавної юридичної практики поняття з морально-філософським змістом, одне з яких – «розумний строк», проте чіткого визначення цього поняття у цих документах немає. У КАС України встановлено граничні терміни для розгляду справ, тому включення до нього терміна «розумний строк», є копіюванням принципу, що міститься в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Положення про додержання розумних строків тісно пов'язане з вимогами щодо ефективного засобу правового захисту особи. В Україні не існує жодного нормативно-правового акта, яким би було врегульовано ці питання. У разі недотримання судом процесуальних строків сторона у справі може, наприклад, подати заяву про відвід судді з мотивів безпідставного затягування розгляду справи. Але звернутися із клопотанням,

заявою, скаргою чи адміністративним позовом про перевищення розумних строків як таких особа не може, тому що немає відповідної процедури, а отже, вона позбавлена ефективного засобу правового захисту в розумінні ст. 13 зазначеної Конвенції. З цього приводу показовими є рішення Суду від 26 жовтня 2000 р. у справі «Кудла проти Польщі» (відсутність ефективного засобу правового захисту стосовно скарги про тривалість провадження) та від 7 лютого 2002 р. у справі «Мікулич проти Хорватії» (відсутність ефективного засобу правового захисту стосовно тривалості судового провадження).

З однієї сторони, аналіз законів, що стосуються цього питання, дає право вважати основним їх недоліком теж відсутність нормативного визначення критеріїв розумного строку, за допомогою яких зацікавлена особа могла б переконатися, що її право на розумний строк розгляду справи порушено, а суд — встановити факт порушення цього права. До того ж кожний судовий процес (а особливо адміністративний) має свої особливості, що не дає змоги стандартизувати поняття «розумний строк» до всіх процесів. У такому разі є більш раціональним саме суворе дотримання процесуальних строків, встановлених КАС України. Безпідставне перевищення законодавчо встановлених строків адміністративного судового процесу буде означати перевищення розумних строків. Таке визначення можна застосувати й до інших судових процесів.

Проте, з іншої сторони, розумний строк не може бути ні чітко визначений, ні чітко обмежений. Що стосується адміністративного процесу, то в його межах критеріями визначення розумного строку можуть бути складність справи і час, необхідний для проведення відповідної експертизи.

Отже, поняття «розумний строк» є оціночним, суб'єктивним, з морально-філософським змістом, що унеможлиблює визначення конкретних строків судового розгляду справи. Тому тут можна рухатися у двох напрямках: або виключити це поняття з адміністративного процесу, переставши дублювати законодавчо встановлені строки процесу, або надати чітке нормативне визначення цього поняття та критеріїв його оцінки.